

Denkend aan de dagen van 1995

de geboortedag

de verjaardag

de zondag

de door de weekse dag

de vrije dag

de volle dag

de lege dag

de donkere dag

de hoopvolle dag

de lentedag

de nazomerdag

de sterfdag van Jitzak Rabin

zijn we mens, werkelijk mens geweest?

We staan met een medemens onder de oosterse nachthemel.
De ene maan, de tal-loze sterren:

*Aanschouw ik 's nachts het kunstwerk van uw handen,
de maan, de duizend sterren die daar branden*

Sterren die branden, als verterende zonnen, in oneindige verten.
Dichterbij de maan – vanavond half, tussen nieuw en vol – vertrouwde vriend, van verre en nabij.

Nacht over de Veluwe.

Oudejaarsavond.

Keerzijde van de dag, vol van mensen, vol van veelvormig verkeer.

Als mens deel van de samenleving. De nacht - onder de met sterren bezaaide hemel – eindeloos de ruimte – de kosmische duizeling.

Als mens deel van het heelal.

Als ik zie het kunstwerk van uw handen, uw vingers. De vingers van God, de creatie van Zijn handen – de maan, de sterren bevestigd aan de hemelkoepel. De sterren die Hij geteld heeft, alle, en die Hij bij name kent. Het firmament, het uit-spansel – de hemel waaronder leven op aarde mogelijk is, mogelijk gemaakt is. Als ik zie het kunstwerk van onder Gods vingers te voorschijn gekomen – de hemel.

Kreet van het hart in de nacht, overstelpt door de aanblik van sterren en maan:

*wat is de mens, dat Gij aan hem gedenkt,
het mensenkind, dat Gij hem aandacht schenkt?*

Wat is de mens, het mensje - zo luidt de taal. Wat is het broze, fragiele, sterfelijke mensje – dat U, God, aan hem denkt – hem gedenkt – niet vergeet, niet uit het oog verliest in het onmetelijke heelal.

Wat is de mens – een ander woord klinkt nu – het mensenkind, kind van Adam, zoon des mensen, uit de aarde aards, mens van de akker – dat U, God, acht op hem slaat? Hem bezoekt met aandacht, hem een opdracht, een taak toevertrouwt, een ambt?

En dan?

Mezelf wegcijferen? Het nietige mensje onder de nachtelijke hemel? Geen sprake van! Op zijn beurt is het mensenkind een kosmos, een oneindige ruimte. Klein en groot tegelijk is de mens. En hoe groot mag de mens dan helemaal zijn?

*Gij hebt hem bijna goddelijk verheven,
een kroon van eer en heerlijkheid gegeven.*

Bijna goddelijk – de mens. ‘Maar weinig liet Ge hem missen om goddelijk te zijn’, horen we letterlijk. De mens – weinig minder dan God.

Een mindere god. God? Een woord, het woord, waarin de mens alle betekenissen van het hogere heeft gelegd en dat daarom nietszeggend, volledig leeg is geworden.

God – een soortnaam, meer niet. Een vat waarin mensen het afval van hun gedachten en verlangens, van hun hopen en vrezen dumpen.

*HEER, onze Heer, hoe heerlijk en verheven
hebt Gij uw naam op aarde uitgeschreven*

HEER, onze Heer. Een mensenkind in het hart van de Veluwe roept de God van Israël aan. En Die schrijft zijn naam uit op aarde. Zijn Naam is heerlijk – als glans over het land.

En de hemel – daarboven? De hemel – roept de dichter van weer een andere psalm – is de hemel van de Eeuwige. Maar de aarde heeft Hij de mensenkinderen gegeven. De hemel – die wij mensen zien, vanaf de aarde – is de hemelkoepel, het firmament, de sterke stolp over ons bestaan, de onderkant. Daaronder, op aarde, over de grond onder onze voeten heeft God zijn Naam als een spoor van licht uitgeschreven. En kijk ik vandaar omhoog, op naar de blauwe koepel van de dag, naar het zwarte dak van de nacht – dan:

*machtige God, Gij die uw majesteit
ten hemel over ons hebt uitgebreid.*

‘Van Uw majesteit zingt het in wisselzang langs de hemel’, zo is vertaald. Zo zien wij vanaf de aarde. De naam van God, uitgeschreven over de aarde, verspreidt een glans, wijd en zijd, over het rond van de aarde – en naar omhoog, tot tegen het uitspannel, zoals het lichtveld van een stad in de nacht de wolken, de hemel licht kleurt.

De aarde draagt haar licht over op de hemel. Deze orde, deze omgekeerde orde. Wij mensen beginnen niet met de hemel, wij kunnen dat niet: te hoog, te verheven. Mensen van de akker zijn we immers, de voeten stevig op de grond. Hier op onze aarde valt de Naam van onze God als dauw over het land en het licht van de Naam weerkaatst tegen de hemelkoepel. Wanneer ik de sterren zie, en de maan – aanschouw ik de reflectie, de weerglans van de gloed van Gods Naam op aarde.

De heerlijkheid van Gods Naam op de aarde: dit motief is inzet en slot, begin en einde van Psalm 8. Het einde van de psalm buigt terug naar het begin – maar dan: horen we van de hemel niet meer. Enkel over de aarde nog:

*HEER, onze Heer, hoe heerlijk en verheven
hebt Gij uw naam op aarde uitgeschreven.
Heer, onze God, hoe vol van majesteit
hebt Gij uw naam op aarde uitgebreid.*

Zo de grondtoon van Psalm 8 – opmaat en slotaccoord: GIJ, onze Heer, hoe heerlijk is uw naam op de ganse aarde.

Waar? Waar dan?

Deze avond, in de eeuwen verdurende dorpskerk van Epe, twaalf eeuwen christendom achter ons, en zovele eeuwen meer daarvoor het heidendom. Waar is de glans van de Naam van God in het ‘wilt en bijster landt van Veluwen’?

Hier en wij. Wij mensen op aarde. Deze avond. De mens die ik ben, als glans van Gods Naam. Het mensje uit het stof, het menskind van de akker. Bijna goddelijk. Er ontbreekt niet veel aan. De mens is haast een god op aarde. Hij heerst. Hij draagt een kroon van eer en heerlijkheid. Zoals God. Goddelijk, bijna.

Maar – de mens is geen god op zich, geen god in het diepst van zijn gedachten moet hij zich wanen. Nee, gekroond is hij door God. Hij heerst omdat God hem laat heersen. Alles ligt onder zijn voeten, ja, want het is onder zijn voeten gelegd. De mens, als beeld van God op aarde. Zie, de mens lijkt op God, toont in zijn gang rechttop het verbond tussen hemel en aarde. Het beeld van God.

Van God weten wij niets wanneer Hij zich niet menselijk kennen laat. En dus daarin God blijkt. Zijn Naam, de uitstraling van Zijn goddelijkheid: zie, de mens!

De mens - als beeldrager, als geroepen navolger, gesteld in een ambt, plaatsbekleder van God op aarde. Hoor:

*Gij doet hem heersen over zee en land,
ja, al uw werken gaaft Gij in zijn hand.*

Heersen – heersen? De mens als koning en potentat? De mens de medemens een wolf? Over dieren gesproken, het heersen van de mens over de dieren – daarin blijkt de glorie of het verderf:

*Al wat er land of water heeft tot woning,
het moet de mens erkennen als zijn koning:
vogels en wild en al 't geduldig vee
en wat er wemelt in de wijde zee.*

De heerlijkheid van de Naam van God op aarde is, dat de mens als een bijna-god heerst over al het geschapene, zo, dat de mens de dieren een naam geeft. Heersen, door een naam te geven. Kleinvee en runderen: dieren van de zesde dag, dezelfde dag als die van de mens. Huisdieren, vee in de stallen, schapen op de heide en ook: de dieren van het veld, de wilde beesten die op het veld rondom de akker zwerven en die loeren, die dreigen met de chaos waar de goede aarde in het woeste en lege weer terug zinkt. En ook de vogels en de vissen: de dieren van de vijfde dag. De blik omhoog en in de diepte. En de dieren die doorkruisen de paden der zeeën. De dieren dus, getemd en wild, de dieren in de lucht boven en in het water beneden, de dieren over het rond van water en land op onze aarde. De dieren aan de mens toevertrouwd, heel de schepping op aarde. De aarde onder de uitgestrekte hemel. Het domein van de mens. Zo is de mens gekroond met eer en luister, bijna goddelijk, die kroon van heerlijkheid en eer.

Wat het mensje dus is?

Klein en groot in één. De uitgeschreven Naam van God op aarde. Zijn kroon van glans en luister. Een mensje - en nu letterlijk:

*Wel doet de hemel hoog uw glorie blinken,
maar in de mond van kindren doet Gij klinken
uw machtig heil, zo maakt G'uw vijand stil
en doet uw haters buigen voor uw wil.*

Uit de mond van een klein kind, uit de mond van een zuigeling die leeft van de moedermelk, grondvest God sterkte, fundeert Hij een burcht van lof.

Een burcht, ja! Want er zijn op aarde de on-mensen, de benauwers, de vijanden, de wraakgierigen – hoe ze ook heten mogen. Zij zijn uit op de ont-menselijking van de aarde, op het vernietigen van het humane, op het doven van het licht, op het verduisteren van elke naam, op het ontluisteren van alle taal, het digitaliseren van het gesproken woord. Uit de mond van een pasgeboren mensenkind klinkt de eerste kreet van verwondering, de mens op aarde. Het eerste woord over de lippen dat de grote bek van de onmens doet verstommen.

Zolang er mensen zijn op aarde, zuigelingen die leren spreken, zolang een volgende generatie van mensen in de wieg is gelegd, zolang het zwakke het sterke, het onmondige de brute macht het zwijgen kan opleggen, zolang een kinderlach letterlijk de tiran ontwapent – zolang houdt God Zijn Naam op aarde uitgeschreven.

En deze avond, de achtste dag, het octaaf, de verhoogde toon van het Kind in de wieg, de Zuigeling in ons midden – zien we nog één keer het Kind in de kribbe. De mens Jezus – glans en glorie van God. Heerlijkheid van God op aarde.

Eindelijk niet langer omhoog willen, als mens onze menselijke maat te boven en te buiten, eindelijk blijven waar we geroepen zijn, eindelijk grond onder de voeten. En zo wandelend over de akker, met dieren links en rechts, dat ons hoofd in de wolken is, even, onder de nachthemel, een ogenblik bevangen door de diepe verwondering: 'uit hoge hemel daalt Gij neer'. Mens op aarde, het ondermaanse, kroon van Gods glorie.

Zoals de dichter Gerrit Achterberg verwoordt, onnavolgbaar, want menselijk:

De mens is voor een tijd een plaats van God ...